

DIEHELEDING GAAT VOOR RADICALE TIJDLOOSHEID

Het boek *De wereld volgens Garp*, waar schrijver John Irving in de *seventies* wereldberoemd mee werd, is het spannende uitgangspunt voor de nieuwe voorstelling van muziektheatercollectief DIEHELEDING. Regisseur Jip Vuik kreeg deze *cringe classic* als puber in zijn knuistjes gedrukt door zijn feministische moeder. “Al die waanzinnige figuren! Een verpleegster die een kind wil maar geen man, een transgender American footballspeler, de naakte hippie en de reuzenhond... De seksualiteit, de continue en schrikbarend tijdloze strijd tussen genders, tussen moeder en zoon: het sloeg in als een bom! Ik wil dat je je bij het zien en horen van onze voorstelling net als tijdens het lezen even kunt identificeren met iemand die je in de werkelijkheid niet bent of te radicaal vindt. En dat jong en oud bij elkaar in de zaal kan constateren: ‘Oh, vind jij deze scène of beat VET of ontroerend, ah, ik juist de volgende.’”

In gesprek met: Jip Vuik (schrijver & regisseur van JE MOEDER)

Interview door: Dirk Verhoeven

“Ik kom uit een leesgezin, elke twee weken naar de bieb. Mijn moeder wilde alledrie de kinderen inwijden in de volwassen literatuur en voor ons alledrie een ander boek kiezen wat zij zelf gelezen had en waarvan ze dacht: ‘Dit slaat aan! Dit gaat mijn kind van de *fantasy* en de puberboeken over laten slaan naar de volwassen literatuur.’ Ik heb *De wereld volgens Garp* in het Engels gelezen op mijn veertiende en het sloeg in als een bom, haha.

Het boek zit vol met heftige thema's en seksualiteit. Je volgt het personage, de schrijver Garp, die terwijl hij het verhaal vertelt ook stiekem het boek schrijft. Het is een boek in een boek. Het verhaal gaat van Garps geboorte tot zijn dood. Ik kon terugkijken op mijn kindertijd, met het puberdeel kon ik vervolgens mee en daarna kwam er een heel volwassen leven wat ik me kon voorstellen. De spannende plot vol waanzinnige figuren sprak me aan. Een verpleegster die een kind wil maar geen man, een transgender American footballspeler, de naakte hippie en de reuzenhond... Het was ook het eerste boek wat ik las wat zo seksueel was, precies in die leeftijd waarin dat in mij begon te ontstaan. Het boek bood een gemêleerde kijk op seksualiteit in een man die ook het perspectief van vrouwen meenam. Dat maakte impact op mij, komend uit een feministisch gezin. Mijn moeder en oma waren feministische vrouwen, *De wereld volgens...* sloot dan ook aan bij mijn beleving. Het boek bood mij een bredere waaier om te kijken naar mannelijkheid en vrouwelijkheid. Ik vond het ook ontroerend te lezen hoe je een vader kunt zijn. Zo kan je dus worden, met ook alle slechte eigenschappen die daarbij horen, zoals vreemdgaan. Ik kon dat hele leven voor me zien. De verwarring van de puberteit wordt doorvertaald naar een volwassen leven dat ook helemaal zo helder niet is.

Zoon versus moeder

Nu ik begonnen ben met het maken van onze voorstelling lees ik het boek natuurlijk als vakidoot, duidelijk in de dramaturgische structuren, dat is f*cking goed gedaan. Wij hebben de voorstelling bewust *JE MOEDER* genoemd. Want John Irving was er zelf ook lang niet over uit wie nu eigenlijk het hoofdpersonage is: Garp of zijn moeder? Ik denk dat daar ook een psychologische, theatrale strijd in zit over je ouders voorbij willen streven. Die twee voeren een gevecht over wie dat boek gaat. Misschien heeft dat ook met gender te maken. Voor Kim Karssen met wie ik de voorstellingstekst schrijf is Jenny (bij ons heet ze Marga) superbelangrijk, een groter figuur dan Garp (bij ons Park), mijn spiegelfiguur.

Wat zo slim is aan het boek en wat we ook overnemen in de voorstelling is dat je een man in een dominant mannelijke cultuur laat opgroeien bij een moeder die die hele cultuur bevraagt of er tegen is. Maar ze krijgt een zoon, dat wilde ze ook. Hij moet constant reageren op zowel de opvoeding van zijn moeder als dat ze schrijver wil worden, dat ze radicale feministen om zich heen verzamelt, dat ze van alles vindt van hem, de werkelijkheid en al helemaal van dat hij schrijver wil worden. En dat zij dan doodleuk zegt: ‘Oh, dan word ik ook zelf schrijver.’ Hij is constant aan het reageren op zijn moeder.

Met een boek kun je dagen rondlopen in je hoofd en langzaam beginnen die personages in je te leven. Wij moeten sneller. Op toneel kun je niet een relatie opbouwen over dagen. Ik wil trouw blijven aan de intentie van John Irving zoals ik hem zie. Maar Kim en ik nemen veel vrijheid. We switchen in tijden en locaties. Het gaat in de voorstelling om twee dingen: hoe kan een veertienjarige in het Nederland van nu zich identificeren? Tweede: hoe doe je zo'n dik verhaal in anderhalf uur? Je moet drastisch kiezen, dat is pijnlijk, ergens zou ik wel een marathonvoorstelling van zes uur willen maken.

We hoeven schrikbarend weinig dingen uit het boek te vertalen naar 2026. Het is tijdloos. De relatie van mannen tot vrouwen, mannen ten opzichte van hun opvoeding, de verwachtingspatronen in de samenleving en de band met je ouders überhaupt, daarin is geen switch nodig. Ik ervaar het als pijnlijk bij het herlezen dat er niet veel veranderd is in de maatschappij ten opzichte van de jaren zeventig. Die genderhaat - een van de centrale thema's in het boek, naast kunstenaarschap - is niet veranderd. Hoe andersdenkende stemmen vermoord worden. In deze tijd waarin mannelijkheid en vrouwelijkheid opnieuw tegen elkaar vechten wilde ik iets maken waarop je een jongen nog voordat hij volwassen is de strijd mee laat voelen.

Gewoon lekker

Een zekere 'verHollandsing' passen we wel toe, omdat het stuk anders een Amerikaanse distantie krijgt. Kim zei op een gegeven moment: 'Ja, Jenny is toch gewoon een Zeeuw? Korte zinnen, religieus opgevoed.' De *mansion* aan de *East Coast* waar Jenny's feministische achterban zich verzamelt wordt bij ons vervolgens een landhuis op de Veluwe. In de voorstelling zijn moeder en zoon muzikanten in plaats van schrijvers. Muziektheater over muzikant worden: de processen zijn hetzelfde als bij schrijven. Hoe maak je iets, ben je jaloers op iemand anders? Oefenen in schrijven kun je niet op toneel laten zien, maar iemand die nog niet het juiste nummer heeft gemaakt maar aan het proberen is wel. Dat is ook spannend theater. In muziek kun je ook makkelijker gevoel en een lijfelijke ervaring overbrengen. De woede van Park zit erin dat zijn moeder Marga makkelijkere, pamflettistische muziek maakt die beter scoort en waarmee zij een fenomeen wordt terwijl hij betere, ingewikkelder muziek maakt die minder aanslaat. Daarbij is het ook tof dat Merel Pauw Marga gaat spelen, omdat ik denk dat Merel/Elmer zelf soms ook in die struggle zit met haar eigen muziek. Haar hit 'Ik neuk je vader zonder condoom' is provocerend, ironisch en muzikaal niet zo ingewikkeld maar gewoon lekker. Dus het verwijt van- en gebrek aan waardering voor een ingewikkeldere flow door een naar binnen gerichte liefhebber van rap is snel gemaakt. Het is heel leuk als Merel dat gaat spelen omdat er overlap zit met haar eigen muziekcarrière.

Bij DIEHELEDING willen we met al onze voorstellingen - en al helemaal met deze - dat je vanuit verschillende blikken kunt kijken. Jonge mensen moeten geen interne monologen voorgeschoteld krijgen maar op toneel zien en horen gebeuren. Volwassenen kunnen de relatie tot kinderen krijgen in het stuk herkennen. Ik wil verschillende levensfasen zo afwisselen dat verschillende bezoekers van verschillende leeftijden op afwisselende momenten dingen vet vinden, maar bij elkaar kunt constateren 'oh, vind jij deze scène of beat VET of ontroerend, ah, ik juist de volgende.' Bezoekers moeten de zaal uit op een adrenaline rush. En met de constatering dat het pijnlijk is dat dingen niet opgelost kunnen worden. Er is geen eenduidig antwoord, personages en publiek hoeven het niet eens te zijn of het nou goed of slecht geëindigd is. Ik wil dat iedereen tijdens de voorstelling zich verplaatst heeft in iemand die hij niet is of wiens standpunt hij normaal gesproken niet zou innemen. Dat je je even kunt identificeren met iemand die je in de werkelijkheid niet bent of te radicaal vindt. Verwarring is voor mij belangrijker dan inzicht. Ik vind toneel een van de laatste plaatsen waar mensen extreem tegen elkaar in kunnen gaan zonder dat we elkaar daadwerkelijk de hersens in slaan.

Ik vind het bijna erg dat het ik er maar een stuk van maak. Maar misschien... Er zijn van die regisseurs die drie keer de *Macbeth* maken, steeds ouder worden en het veranderen. Misschien is dit wel mijn *Macbeth*. Ik dacht altijd dat ik dit stuk bij DIEHELEDING niet zou kunnen maken, sinds ik twintig ben ligt dit concept al op de plank en ik dacht altijd dat dit pas kon als ik er oud genoeg voor was. In het laatste kunstenplan hebben we radicaal gekozen voor wat wij zowel maatschappelijk als persoonlijk heel belangrijk vinden. En zo kwamen er ook thema's en boeken in het plan die voor jongeren atypisch zijn, zoals Garp en ook de graphic novel *Panther* die inspiratiebron is voor de volgende voorstelling. Daar werd ik heel gelukkig van en we vonden een manier om het wél te doen!"

JE MOEDER gaat op 14 februari 2026 in première in de Stadsschouwburg Utrecht en toert vervolgens langs theaters door het hele land. Check dieheleding.nl voor de volledige speellijst.